

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2014» атты
IX халықаралық ғылыми конференциясы

IX Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2014»

The IX International Scientific Conference for
students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION-2014»

2014 жыл 11 сәуір
11 апреля 2014 года
April 11, 2014

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2014»
атты ІХ Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
ІХ Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2014»**

**PROCEEDINGS
of the IX International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2014»**

2014 жыл 11 сәуір

Астана

УДК 001(063)
ББК 72
Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2014» атты студенттер мен жас ғалымдардың ІХ Халықаралық ғылыми конференциясы = ІХ Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2014» = The IX International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2014». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2014. – 5831 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-610-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001(063)
ББК 72

ISBN 978-9965-31-610-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2014

3.Қазақстан Республикасының «Неке (Ерлі-зайыптылық)және отбасы»туралы Кодексі
4.ҚР-ның 2002ж 8тамыз «Балалар құқығы туралы»Заңы

УДК 342.722:05.83

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ГЕНДЕРЛІК САЯСАТ АЯСЫНДАҒЫ ӘЙЕЛДЕРДІҢ САЯСИ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘРТЕБЕСІН КӨТЕРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ: ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ТӘЖІРИБЕ

Тукешова Айнуր Сатибековна.

atukeshova@mail.ru

Л.Н.Гумилева атындағы ЕҰУ, Заң факультетінің магистранты

Ғылыми жетекші – Ж.Бұсұрманов

Бұл мақала әйелдердің саяси құқығы және олардың ерлермен саяси тең құқығы мәселелеріне байланысты, әйел құқығын қорғау және тең құқықтары мен тең мүмкіндіктерінің мемлекеттік кепілдіктерін қамтамасыз ету саласындағы қоғамдық қатынастарды реттейтін және мемлекет пен қоғам өмірінің барлық салаларындағы гендерлік теңдікке жағдай жасауға және әйелдерге қатысты кемсітудің барлық түрлерін жоюға бағытталған БҰҰ–ның мыңжылдық декларациясы, әйелдерге қатысты кемсітудің барлық нысандарын жою туралы конвенциясы, әйелдердің саяси құқықтары туралы конвенциясы және тағы басқа осындай халықаралық келісім-шарттарды басшылыққа ала отырып әйел құқығына қатысты негізгі принциптер мен нормаларды белгілейтін Қазақстан Республикасының заңнамалары мен әйелдер мен ерлердің теңдігіне қатысты кешенді мемлекеттік саясатты жүзеге асыруы нәтижесінде әйелдердің саяси құқықтық мәртебесін көтеру туралы болмақ.

Әйелдердің саяси құқығы және олардың ерлермен саяси тең құқығы мәселелерімен Әйелдердің жағдайы жөніндегі комиссия айналысқан. Бұл ретте әйелдерге саяси құқық беру мәселесі басым түсті.

1950 жылы Әйелдердің жағдайы жөніндегі комиссия Әйелдерге ерлермен бірдей саяси құқық беру туралы конвенция жобасын әзірлеуге БҰҰ–ның Бас Хатшысына өтініш білдірді. 1952 жылы Бас Ассамблея Әйелдердің саяси құқығы туралы конвенцияны қолдады. Қазақстан Республикасы бұл конвенцияға *1999 жылы 30 желтоқсанында қол қойып бекіткен болатын.*

Әйелдердің саяси құқығы туралы конвенция *«әр адамның тікелей немесе еркін сайланған өкілдері арқылы өз елін басқаруға қатысуға құқығы және өз елінде мемлекеттік қызметке тең рұқсат етілу құқығы бар екендігін мойындай отырып, сондай-ақ Біріккен Ұлттар Ұйымы Жарғысының қаулылары мен Адам құқығының жалпыға бірдей декларациясына сәйкес еркектер мен әйелдердің саяси құқықтарға ие болуға және пайдалануға қатысты жағдайын теңестіруге ниеттене отырып»* деп, әйелдер құқығы саласындағы бірінші халықаралық құжат болып, әйелдер құқығын жаппай құрметтеу мен сақтауға қол жеткізуде әлеуметтік-экономикалық деңгейлері әр түрлі мемлекеттер ынтымақтастығы мүмкіндігінің дәлелі болды. Ынтымақтастықтың құқықтық негізі ретінде де конвенция осы салада қазір де өзекті болып отыр [1].

Гендерлік теңдіктің жетістігі адами дамудың тұрақты негізгі факторларының бірі болып табылады. 2000 жылы Нью-Йоркте өткен Мыңжылдық саммитін қоса БҰҰ ең маңызды барлық конференцияларының күн тәртібінде гендерлік теңдік және әйелдердің құқықтары мен мүмкіндіктерін кеңейту мәселелері енгізілген болатын. Осы оқиға әлем және даму мәселелерін

талдау үшін шақырылған ең жоғарғы деңгейде өкілдік жиналыс болды.

Қазақстанда гендерлік статистика мәселесіне жоғары көңіл бөлінеді. 2006-2016 жылдарға гендерлік теңдіктің Ұлттық стратегиясында әр мәлімделген бөлімі бойынша толық гендерлік статистика және гендерлік индикаторларды толық жетілдіру мәселесіне жеткілікті жоғары назар аударылған стратегиялық міндеттер мен іс-әрекеттер қаралады.

Әйел құқығын қорғау және тең құқықтары мен мүмкіндіктерін қамтамасыз ету Омбудсмен қызметінің басымдық бағыттары болып табылады. Әйел құқығын қорғау саласында негізгі осы заманғы мәселелердің бірі әйелдерді қоғам өмірінде екінші кезектегі орын алатын теңсіз құқықты субъекті ретінде бағалайтын қоғамдық сананың кертартпалығы болып табылады. Тіпті орталық мемлекеттік органдармен жұмыста да біз гендерлік қағиданы түсінбеушілік, халықаралық құқық қорғау стандарттарын білмеушілікпен кездесеміз: әйелдер құқығын қамтамасыз ету саласында жұмыс істейтін мемлекеттік қызметшілердің бәрі бірдей бүгінде өз қызметінде БҰҰ-ның 1979 жылғы 18 желтоқсанда қабылданған «Әйелдерге қатысты кемсітудің барлық нысандарын жою туралы» Конвенция ережелерін, оның үстіне Қазақстанға қатысты тиісті Комитеттің ұсынымдарын басшылыққа алмайды, кейбірі Республиканың халықаралық құқыққорғау міндеттемелерінің басымдық сипатын сезінеді. Алайда, осы Конвенцияның 1-бабында әйелдерге қатысты кемсітуге мынадай анықтама берген «*«әйелдерге қатысты кемсіту»* ұғымы әйелдердің саяси, экономикалық, әлеуметтік, мәдени, азаматтық немесе кез-келген басқа салалардағы адамның құқықтары мен негізгі бостандықтарын олардың отбасылық жағдайына қарамастан, ерлер мен әйелдердің теңдігі негізінде пайдалануын немесе іске асыруын әлсіретуге немесе мойындалуын жоққа шығаратын жыныс белгісі бойынша кез келген айырмашылық, қоспай қою немесе шектеу дегенді білдіреді» [2].

Қазақстан Республикасы Президентінің 2005 жылғы 29 қарашадағы № 1677 Жарлығымен Қазақстан Республикасында 2006-2016 жылдарға арналған гендерлік теңдік Стратегиясы бекітілді.

Стратегия мемлекеттің гендерлік саясатын іске асыруға бағытталған маңызды құжат, мемлекет пен азаматтық қоғам тарапынан оны іске асыру мониторингтеу құралы, демократияны дамытудың маңызды факторы болып табылады. Стратегияны іске асыру әйелдер мен ерлердің өз құқықтарын бірқалыпты іске асыруы үшін жағдай жасауға жәрдемдесетін болады және 2006 мен 2016 жылдар аралығындағы кезеңде ерлер мен әйелдердің тең құқықтары мен тең мүмкіндіктеріне қол жеткізу жөніндегі міндеттерді шешуді көздейді.

Стратегия билік құрылымдарындағы әйелдер мен ерлерді теңдестіруді қарастырады. Оларға экономикалық тәуелсіздік үшін тең мүмкіндіктерді қамтамасыз ету, өз бизнесін дамыту және қызмет бойынша өсу, білім беру саласына гендерлік білімді енгізу, өмір сапасын арттыру және тұрғындардың ұдайы өсімін қамтамасыз ету үшін жасөспірімдер мен әйелдердің, ерлердің репродуктивтік денсаулығын нығайту мен сақтау, жынысына қарай зорлық-зомбылық көрсетпей, отбасындағы міндеттер мен құқықтарды тең дәрежеде жүзеге асыру үшін жағдай жасау жатады [3].

Стратегияны жүзеге асыру мақсатында 2009 жылы қазақстандық заңнаманың гендерлік бағытын күшейтетін 2 заң қабылданды. 2009 жылы 4 желтоқсанда «Тұрмыстағы зорлық-зомбылықтың алдын алу туралы» Заң қабылданды, ол адамдар мен азаматтардың отбасылық-тұрмыстық қатынастары саласындағы заңдық мүдделері мен бостандықтарын, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу және жолын кесуде конституциялық құқықтарын қорғауға бағытталған. Қабылданған Заң әйелдерге қатысты тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу және жолын кесу жолында шынайы құқықтық жағдай жасады.

2009 жылы 8 желтоқсанда ел Президенті «Ерлер мен әйелдердің тең құқықтарының және тең мүмкіндіктерінің мемлекеттік кепілдіктері туралы» Заңға қол қойды. Заң мемлекеттік органдар басшыларына ерлер мен әйелдердің тәжірибелеріне, қабілеттеріне және кәсіптік

даярлықтарына сәйкес мемлекеттік қызметке тең қолжетімділігінің қамтамасыз етілуін, олардың жергілікті өзін-өзі басқару органдарында, сондай-ақ мемлекеттік биліктің заңнамалық, атқарушылық және сот тармақтарында тең серіктестік қатынастарының сақталуын міндеттейді [4, 91].

Бұл заңның жетістіктерінің бірі – ерлер мен әйелдерге жынысына қарамай өмірдің саяси, экономикалық, әлеуметтік, қоғамдық және мәдени салаларына қатысуларына тең құқық пен тең мүмкіндік бере отырып, шынайы қолжетімділікті қамтамасыз ететін құқықтық мәртебе ретінде «гендерлік теңдік» ұғымын заңнамалық тұрғыда бекітуі.

1979 жылғы Әйелдерді кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы конвенцияның 3-бабына сәйкес «әйелдерге адам құқықтары мен негізгі бостандықтарын ерлермен теңдік негізінде іске асыруына және пайдалануына кепілдік беру үшін қатысушы мемлекеттер барлық салаларда, және ішінара алғанда саяси, әлеуметтік, экономикалық және мәдени салаларда әйелдердің жан-жақты дамуы мен прогресін қамтамасыз ету үшін барлық тиісті шараларын, заңнамалық шараларын қоса қабылдайды» [2].

Гендерлік тең құқықтық саласындағы мемлекеттік саясат, әйелдердің экономикалық және саяси өмірге қатысуларының кеңеюі, әлемдік қоғамдастықта жоғары бағаға ие болды. Қазір Қазақстан гендерлік тең құқықтық бойынша жаһандану рейтингінде 135 елдің арасында 31-ші орыннан көрініп отыр. Бұл – Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың салиқалы саясатының өте маңызды нәтижесі.

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасының Парламентінде әйелдердің саны жалпы депутаттар санының 24% құрайды (сонын ішінде Сенатта – 2 әйел, Мәжілісте – 28 әйел). Мәслихаттарда – 17,1 % әйелдер. Атқарушы билік органдарында – 64000 әйел.

«Мемлекеттік қызмет туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 12-бабына сәйкес мемлекеттік қызметке кірген кезде жынысына қатысты қандай да бір тікелей немесе жанама кемсітуге жол берілмейді.

Мемлекеттік қызмет кадрлары мониторингінің мәліметтеріне сәйкес 2013 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша республиканың билік органдарындағы әйелдер саны – 48378 адам, бұл мемлекеттік қызметшілердің нақты санының 55,7%-ын құрайды және 2012 жылдың 1 қазанындағы көрсеткішпен салыстырғанда 0,03%-ға, соның ішінде Солтүстік Қазақстан облысында 2964 (немесе 64%) артқан. Сондай-ақ саяси мемлекеттік қызметтегі әйелдер үлесі 17%-ды немесе 33 адамды құрап, шешім қабылдау деңгейінде жұмыс істейтіндер 28%-дан асқан [4, 94].

Бүгінде орталық мемлекеттік органдар мен өңірлерде барлығы 23454 (25,7%) басшылық лауазым бар, оның 9064 (38,6%) әйелдер иеленген.

Саяси мемлекеттік қызметші лауазымында, яғни шешім қабылдау деңгейінде әйелдер бар-жоғы 10,3% құрайды.

Алдыңға жылмен салыстыра қарайтын болсақ, мемлекеттің әлеуметтік саясатының негізгі басымдықтарын жүзеге асыру нәтижесінде:

1 жұмыспен қамтылған халықтың жалпы санында (8499,9 мың адам) әйелдердің саны 4128,7 мың адамды құрады (2011 жылың 4 т. -4116,1 мың адам);

2 жұмыспен қамтылғандар құрылымында жалданбалы жұмыс істейтін әйелдер үлесі 68,8 % басым (2842,5 мың адам), оның ішінде ауылды жерлерде - 51,1% (943,5 мың адам);

3 әйелдер жұмыссыздығы деңгейінің жыл сайын төмендеуіне қарамастан (2010 жылы – 6,6%, 2011 жылы – 6,2%) – 2012 жылдың 4 тоқсанында 6,5% құрады, ол ерлердің жұмыссыздығы деңгейінен (4,1%) асып тұр. Осыған қоса, жұмыссыз халық құрамында әйелдер үлесі 60,8% құрады (288,9 мың әйел).

4 экономикалық белсенді әйелдер саны 2012 жылдың 4 тоқсанында 4417,6 мың адамды құрады, бұл 2011 жылдың тиісті кезеңінен 32,2 мың адамға артық.

Әйелдер арасындағы жұмыссыздықтың аса жоғары деңгейі әлеуметтік инфрақұрылымның (балабақшалардың) жеткілікті түрде дамымауы, әйелдердің орны туралы дәстүрлі шектеулер мен стереотиптердің таралуы, жоғары отбасылық жүктемелерден төмен еңбек мобильділігі сияқты ерекше жағдайларға байланысты, осыған қоса жұмыссыз әйелдердің басым бөлігі ауылды жерлерде тұрады.

«2020 Жұмыспен қамту бағдарламасы» шеңберінде қатысудың басымдық құқығы ауылды жерлерде тұратын әйелдерге беріледі. 2011 жылы Бағдарламаның қатысушылары 28,3 мың әйел немесе қатысушылардың жалпы санының (59,1 мың) 48,3% болды. 2012 жылы Бағдарламадағы әйелдердің үлесі 49,4% (50,8 мың адам) құрады [4, 93].

Қазақстанның ЕҚЫҰ-ға төрағалығы шеңберінде Ұлттық комиссияның қатысуымен 2010 жылы 6-7 мамырда Вена қаласында «Гендерлік теңдік пен әйелдердің саяси және қоғамдық өмірге қатысуын ілгерілету» тақырыбында кеңес өткенін, оған 53 елден 257 адам қатысқанын айтқан жөн. Бұл кеңес ЕҚЫҰ тарихында гуманитарлық өлшем жөніндегі тақырыптарды талқылау бойынша адам ең көп қатысқан кеңес болды.

2011 жылғы 5 наурызда Қазақстан Республикасының Президенті Қазақстан әйелдерінің бірінші съезінде Әйелдерді шешімдер қабылдау деңгейіне ілгерілету жөніндегі іс-қимыл жоспарын әзірлеу туралы тапсырма берді. Демек, Қазақстан Республикасының Президенті Әкімшілігі Басшысының 2011 жылғы 17 маусымдағы № 01-38.69 бұйрығымен бекітілген Әйелдерді шешімдер қабылдау деңгейіне ілгерілету жөніндегі іс-қимыл жоспарына сәйкес атқарушы мемлекеттік органдарда шешімдер қабылдау деңгейіндегі әйелдердің өкілеттілігін кезең-кезеңімен көбейтуді ұсынамыз.

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы Адам құқықтары жөніндегі комиссия «2012 жылы Қазақстан Республикасындағы адам құқықтарының ахуалы туралы» кезекті баяндамасында БҰҰ-ның Әйелдерге қатысты кемсітудің барлық нысандарын жою жөніндегі комитетінің ұсынымдарына сәйкес, сондай-ақ Қазақстан Республикасында 2006-2016 жылдарға арналған Гендерлік теңдік стратегиясының ережелеріне сәйкес заңнамалық түрде мемлекеттік биліктің өкілді органдарында әйелдер үшін депутаттардың жалпы санының 25-30% шегінде квота белгілеуді ұсынған болатын [4,94]. Әйелдер көшбасшылығы мектептерінің республикалық желісі мен орталықта және жергілікті жерлерде қоғамдық-саяси қызметке барынша дайындалған әйелдер қатарынан кадрлар резервінің санын арттыруды, сондай-ақ саяси партиялармен, әйелдер мен ерлерді басшылық лауазымдарға және сайланбалы ұйымдарға ұсыну кезінде партиялық тізімді гендерлік балансты ескере отырып қалыптастыру, осылай әйелдердің саяси құқықтарын көтеруге атсалысуымыз керек.

Әйелдердің саясатқа белсенді араласуы тек дамыған Еуропада ғана көрініс тапқан жоқ. Ол халқының 100 пайызы мұсылман Пәкістанда да салтанат құрды. Биліктегі әйелдер шығыстық әдет-ғұрып пен салт-сананы сақтай отырып, әлемдік саясатта өз елінің игілігі үшін жан аямай еңбек етті. Дүниежүзілік саясат әлемінде өз есімдерін алтын әріптермен жазып кеткен қайраткер әйелдер аз емес. Пәкістанның премьер-министрі болған Беназир Бхутто (1993—1996ж.) мен Түрік елінің мерейін аспандатып кеткен Тансу Чиллер (1993—1996ж.), Украинаның экс-премьер-министрі Юля Тимошенко (2007—2010ж.), Индонезия Республикасын басқарған Сукарнопутри (2001—2004ж.) мен Бангладеш Үкіметінің тізгінін ұстаған Хасина Вазед (1996—2001, 2009 қазіргі уақытта), ұзақ жылдар Никарагуаның Президенті болған Виолетта Чаморра (1990—1997ж.), Филиппин елін басқарған Карасон Акинодан (1986—1992ж.) кейінгі биліктің шыңына шыққан Глория Арройо (2001—2010ж.), Шри-Ланка елінің билігін қолына алған Чандрика Кумаратунга (1994—2005ж.), Африка құрылығындағы Либерияның Президенті болып сайланған Эллен Джонсон Серлиф (2006ж.) елді ең қиын-қыстау сәттерде басқара білді. Мемлекет мүддесінде АҚШ мемлекеттік хатшысы болған Кондолиза Райстың (2005—2009ж.), Қытай мемлекеттік кеңесі премьерінің орынбасары

У ханымның және Үндістан Ұлттық Конгресінің жетекшісі Соня Гандидің саяси ықпалы орасан зор. АҚШ-тың сыртқы саясат ведомствосын бұрынғы сенатор Хилари Клинтон 2013 жылға дейін басқарып отырды. Бұл – АҚШ-тың сыртқы саясат ведомствосын басқарған үшінші әйел. Ұлттық мүдде мен ұлт дәстүрін үнемі бірінші кезекке қойып, шиеленісті жайттарды парасаттылық тұрғысынан шешетіні үшін ирландықтар өз таңдауларын Мери Робинсонға берді (1990–1997ж.). 2010 жылға дейін Мери Робинсон Біріккен Ұлттар Ұйымының адам құқықтары жөніндегі бас комиссары болып әлемдік тұрғыда саясатқа араласып отыр. Ал, Финляндия мен Норвегияда әйелдер өз елдерінің әскери ведомстволарын басқарады. Әлемдік саясатта жарты әлемге өз ықпалын жүргізген Маргарет Тэтчер (1979—1990ж.) мен Үлкен сегіздіктің жуан ортасында Германияның канцлері Меркель (2005) ханымның ғаламдық мәселелерге араласуы нәзік жандардың осал еместігін көрсетсе керек [6].

Қазіргі кезде әйелдер саясатқа белсенді араласады, саяси өнерге үйренуде және шын мәнінде саясаттағы әйел емес, саясаткер-әйел болуды қалайды.

Қазақстандық саяси элитаны жаңарту саяси сауатты және қоғамдық істе белсенді әйелдердің қатысуымен іске асуы тиіс. Осыған байланысты, әйелдердің жүріс-тұрыс мәнерін, адамдармен қарым-қатынас жасау дағдыларын және т.б. жетілдіруге көмектесуге қабілетті арнайы мектептер құру қажеттілігінің кезі келді деп ойлаймыз. Шешім қабылдаудың жоғарғы деңгейіне көтеру үшін әйел кадрларды дайындау — көп баспалдақты, көп қырлы жұмыс, бұл — шаралардың тұтас жүйесі. Оны басқарушы кадрларды дайындаудың жалпы жүйесінен бөлуге болмайды, бірақ, дегенмен, бар стереотип, психология, жұмыс тәжірибесімен байланысты айқын ерекшеліктерді ескеру керек. Бұл ретте әйелдердің саясатта алға жылжуына күшті фактор ретінде мойындалған бұқаралық ақпарат құралдары да маңызды рөл атқарады.

Мұның Еуропа немесе Орталық Азия екендігіне қарамастан, қоғам өміріндегі әйелдердің саясатқа араласуы мәселесі шешімін таппаған деген қорытынды шығаруға болады. Әйелдерге ерлермен бірдей елдің саяси, экономикалық және әлеуметтік өміріне араласуға мүмкіндік беру керек.

Сөзімді Ел Басының Қазақстан халқына Жолдауындағы Республика әйелдерінің қоғамдағы орны мен рөліне тоқтала келіп: «... әйел отбасы мен қоғамда құрметке ие болғанда— еліміз үшін алаңдамауға болады» деген сөзімен қорытындылаймын.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Әйелдердің саяси құқықтары туралы конвенция, 1953 ж.
2. Әйелдерге қатысты кемсітудің барлық нысандарын жою туралы конвенция, 1979 ж.
3. Қазақстан Республикасында 2006-2016 жылдарға арналған Гендерлік теңдік стратегиясы. №1043, 18 қазан, 2005 ж.
4. «2012 жылы Қазақстан Республикасындағы адам құқықтарының ахуалы туралы» Жалпы редакциясын басқарған Қуаныш Сұлтанов, Тастемір Әбішев. Астана, 2013 ж. - 173 б.
5. ҚР “Ерлер мен әйелдердің тең құқықтарының және тең мүмкіндіктерінің мемлекеттік кепілдіктері туралы” N 223-IV Заңы, 2009 ж.
6. Эрлихман В.В. Правители Мира. Хронологическо-генеалогические таблицы по всемирной истории в 4 тт. — М., 2002.
7. Р. Сарсембаева «Политическое лидерство женщин: механизмы вхождения во власть, препятствия, пути преодоления». // Саясат. - 2002. - №12. С.41-46